

Megőrzési állapotjelentés

State of Conservation Report

Tokaji Történelmi Borvidék Kultúrtáj (ref: C 1063)

(Wine Region Historic Cultural Landscape, (Hungary) Ref.: C1063)

**Budapest,
2009. január**

Megőrzési állapotjelentés / State of Conservation Report

Tokaji Történelmi Borvidék Kultúrtáj (Magyarország, ref: C 1063) (Wine Region Historic Cultural Landscape, (Hungary) Ref.: C1063)

Bevezetés, előzmények:

A Világörökség Bizottság 26-ik, Budapesten tartott ülészakán a Világörökség Listára – kultúrtáj kategóriában – felvételt nyert helyszín, illetve annak védőzónája területén belül, Szerencs városban tervezett szalmatüzelésű erőmű létesítése miatt az Operational Guidelines 172 paragrafusa szerinti bejelentéssel fordult az UNESCO Világörökség Központoz (VK) az illetékes magyar szervezet; ehhez a bejelentéshez társultak civil szervezeteknek ugyanerre a beruházásra vonatkozó, szintén a VK-hoz benyújtott panasz-beadványai. Mindezek alapján került sor a VK által is kért (igényelt) részletes Jelentés benyújtására 2008. január 31-i határidővel. Ennek a jelentésnek egyes megállapításait pontosította-korrigálta a 2008. június 25-én a VK-nak megküldött kiegészítő levél.

A Világörökség Bizottság 32-ik, a Québec-ben megtartott ülészakán (a tárgyalás nélkül elfogadott kategóriában) hozta meg 32 COM 7B.95 sz. határozatát (1. sz. melléklet) a Tokaji Történelmi Borvidék Kultúrtáj világörökség helyszínre vonatkozóan.

1. Válasz a Világörökség Bizottság 32 COM 7B.95 határozatára, annak egyes pontjai alapján

1.1 A tervezett erőmű beruházás főbb műszaki paraméterei és leírása:

Elektromos teljesítmény	49,9 Mwe
Éves energetikai hatásfok	31,51%
Áram értékesítés	357,9 GWh/év
Kihasználati óraszám	8000 h/év
Elsődleges energiaforrás	Mezőgazdasági termékek és melléktermékek (gabonaszalma, rizsszalma, kukorica- és napraforgószár)
Éves tüzelőanyag fogyasztás	250 000 t/év (kb. 70 000 ha mezőgazdasági terület)
Erőmű által elfoglalt terület	6,5 ha
Technológia	dán BIOENER, mely megfelel az IPPC BAT előírásainak

A tervezett erőmű a szerencsi településrendezési tervben kijelölt Keleti Ipari Parkban 6,5 ha területen helyezkedne el, a telepítés egyik lényegi feltételeként megjelölt mezőzombori elektromos hálózati elosztótól mintegy 800 m-re. A közúti (és vasúti) kapcsolatok és tervezett fejlesztések a telephellyel közvetlen határosak. A szalmatüzelésű erőmű elektromos teljesítménye 49,9 MWe, névleges hatásfoka 31,53%, felhasznált szalmatüzelőanyag-igénye ~266 ezer tonna. /év. (Ez a mennyiség a technológiai okokból szükséges tartalékképzés miatt valójában 346 ezer tonna.)

A Szerencs város közigazgatási területén megvalósítani tervezett – nemzetközi viszonylatban is szokatlanul nagy – szalmatüzelésű erőmű beruházását a közvetlenül, vagy közlelről érintett önkormányzatok és lakosok támogatják. A befogadó város és kistérség véleménye szerint ugyanis az a további gazdasági fejlődés kiindulópontja lehet.

A világörökségi terület több önkormányzata, a bor- és szőlőkultúra zavartalan fenntartásában érdekelt vállalkozások, számos társadalmi szervezet a beruházás mérete, az általa okozott közvetlen és közvetett környezetterhelés miatt a világörökségi értékek veszélyeztetőjét látják a beruházásban. A világörökségi kultúrtájon helyet kapott erőmű tervezett létesítése szembefordította a korábban lényegében egységes szemléletű önkormányzatokat és megosztotta a helyi társadalmat. Ennek a megosztottságnak a legkirívóbb jeleként (nem annyira a konkrét lépés megtételének, hanem inkább a változtatás szükségességének nyomatékot adó jelzésnek a szándékával) 2008 év végén a világörökségi helyszín által érintett 27 település közül néhány kezdeményezte, illetve felvetette az adott településeknek a világörökségi címről való „egyoldalú lemondása” lehetőségét – a megítélésük szerint abból fakadó kööttségek miatt. (Amely „döntés” ugyan - az önkormányzatok hatáskörét meghatározó magyar jogszabályok alapján - nem tartozik a kompetenciájukba. Ilyen jellegű lépésnek csak a kormánynál történő kezdeményezésére volna lehetőségük.). Elhatározásukat abban az esetben látják indokoltnak fenntartani, ha a helyszín kezelésére vonatkozó szabályozás (kezelési terv) belátható időn belül nem rendeződik, illetve nem válik teljesen egyértelművé az *értékek megőrzéséből fakadó kötelezettségek és a fejlesztések lehetőségének egyidejű, összehangolt megoldása* (erre vonatkozóan ld. a 2.3 pontban foglaltakat).

Mint ahogy azt a Világörökség Központba benyújtott tavaly januári jelentésben már jeleztük, a beruházó érvényes építési engedéllyel rendelkezik. Ugyanakkor a kialakult helyzetet mérlegelve - minden bizonnyal tekintetbe véve a közvélemény elvárásait, és várva a megkezdett hatástanulmányi vizsgálat eredményét - a beruházó az építkezést felfüggesztette; így **a helyszínen** (a felszín kisebb, mélységbe nem hatoló rendezésétől eltekintve) ***visszafordíthatatlan változás nem történt***. Továbbá a beruházó, elébe menve a hatásvizsgálat várható megállapításainak, 2008 novemberében új logisztikai-beszállítási tervet készített, amely a megvalósulás és üzemeltetés esetén valamivel kisebb terhelést jelentene a világörökségi területen áthaladó közúti forgalomban. (A közúti forgalom csökkentése a terén azonban vannak még tartalékok és tisztázandó kérdések, ld. alább.)

1.2 Világörökségi hatástanulmány

A 2008. január 31-én benyújtott megőrzési állapotjelentésben egy komplex világörökségi hatástanulmány elkészítésének szükségességét jeleztük. Ez a hatástanulmány – folyamatos és független szakmai kontroll mellett - 2008. december végére készült el. Az alábbiakban ennek a hatástanulmánynak a főbb megállapításait foglaljuk össze, a tavalyi Jelentésben már jelzett 3 szempontra vonatkozóan (károsanyag kibocsátás, forgalmi terhelés, vizuális hatás), valamint a hatástanulmány által felszínre hozott további két szempont - a közegészségügyi szempontok és a felszínborítások változása - tekintetében:

A. károsanyag kibocsátás

A hatósági engedélyezési folyamat során, a Környezeti Hatástanulmányban és az Egységes Környezethasználati Engedély dokumentációban, a hatályos jogszabályi előírásoknak eleget téve, de a lehetséges – adott esetben közvetett – hatásokat nem teljes körben mérték fel és vették számba. További közvetett és közvetlen hatások vizsgálata lett volna indokolt és a hatásterület tágabb lehatárolása, melynek során - a következő bekezdésekben részletezett – forgalmi, táji, kultúrtáji és így a világörökségi szempontok is megjelenhettek volna.

B. forgalmi (szállítási) terhelés

Az üzemeléshez szükséges szalma felvásárlását termeltetési régiókba szervezték, minden egyes régió önálló központi gyűjtőhellyel rendelkezik. A mintegy 20 gyűjtőhelyről beszállítandó 260 ezer tonna (nem számítva a tartalék mennyiséget) szállítása közúton történne, minden irányból szállítanának (ld. 2. sz. melléklet). A szállítás egyértelmű forgalomnövekedést okoz, de annak megítélésénél figyelembe kell venni, hogy a ma már megszűnt szerencsi cukorgyárba az 1990-es évekig vasúton (majd az 1990-es évek elejétől közúton) ennek többszörösét szállították. A cukorrépa esetében a forgalmi terhelés idény-jelleggel, rövid (3-4 hónap) beszállítási időszakokra szorítkozott. A cukorgyár megszűnése miatt csökkenő közúti terhelés ellenére az utóbbi években mégis jelentősen nőtt a forgalom a világörökségi helyszín területén, mára több ponton elérte a kritikus értéket (pl. Tokaj városi átkelő szakasz; a forgalomnövekedés okai között szerepel az Európai Unió bővítési hullámok nyomán élénkülő Kelet-Nyugati, és még inkább Észak-délkeleti tranzitforgalom fokozódása).

Az engedélyezésre beadottak szerint tervezett szalmabeszállítás 8 gyűjtési terület-egységről történik 8 és 98 km közötti legkisebb és legnagyobb távolságból. A behordás logisztikai terve szerint egy-egy szalmabálázó helyről a tényleges behordási napok nem egész évre egyenletesen oszlanak el, hanem bizonyos periódusokban koncentráltan. A behordási napok száma 17 és 75 között változik, átlagosan mintegy 40 nappal lehet számolni. A jelenleg kritikus pontnak tekinthető 38-as sz. közút tokaji beérkezésénél – a régióba tartozó gyűjtőhelyekből érkező forgalom napi maximális egyidejűsége esetén – napi 107 tehergépjármű forgalmi többlet jelentkezne az erőmű működése miatt.

A hatástanulmány feltárta, hogy a napi kb. 750 t szalma beszállításból adódó terhelésnek az egyes forgalmi helyeken való megállapítása részletesebb logisztikai tervet igényelt volna. A rendelkezésre álló tervezetek alapján ugyanis nem lehetséges meghatározni az egyes útvonalakon a forgalmi terhelés időbeli eloszlását, mértékét és tényleges csúcserkékeit. Nem ismert a termeltetési régiók egyes gyűjtőhelyeire történő beszállítás módja és távolsága sem, ami szintén jelentős további terheléseket jelenthet. Ennek mértéke akár a gyűjtőhelyekről az erőműbe történő szállítással is összevethető. (Ezen adatok hiányában a várható hatások pontos értékelésére értelemszerűen az engedélyezést megelőző eljárásokban sem kerülhetett sor).

Az egyes közlekedési csomópontokon, helyszíneken adódó tényleges napi terhelések a beszállítási időszakok ismeretében hiányában nem számíthatók. A rendelkezésre álló forgalmi adatok éves napi átlaggal számolnak, miközben az egyes telephelyekről történő szállítások egy-egy rövidebb időszakra vonatkoznak. A csúcsidejű terhelések, terhelési

időszakok tényleges értékeit ezért nem lehet pontosan összevetni az éves átlagokkal, a rendelkezésre álló adatokból megfelelő következtéseket nem lehet levonni.

A beszállítás módjának meghatározásakor a rendelkezésre álló vasúti szállítás lehetőségének vizsgálata a tervezés keretében nem történt meg, pedig az erőmű mellett közvetlenül vasúti pálya található, és a szalma-gyűjtőhelyek (legalábbis az azoknak helyet adó települések) is rendelkeznek vasúti kapcsolattal. A hatástanulmány megállapítása szerint a szabad kapacitásokkal rendelkező vasúti szállítás jelentené továbbra is a legkisebb környezeti terhelést.

C. vizuális hatások

Az erőműnek a tájképre, a világörökségi területre gyakorolt vizuális hatása a rálátást csökkentő „mikro-domborzat” és véderdő kialakításával, a blokkok lesüllyesztésével – a jelenlegi létesítménytervet alapul véve –, a műszaki és tájrendezési szempontból elérhető maximumnak tekinthető, amennyiben a takarásra tájidegen növényfajok helyett a honos növényfajok kerülnek alkalmazásra. A takarás által elérhető optimális hatás koros növények telepítésével mintegy húsz éves időszak alatt valósulhat meg.

D. közegészségügyi kockázati tényező

Alternatív tüzelőanyagként a Beruházó több dokumentumban és nyilvános fórumon foglalkozik az energiafű-szalma várható hasznosításával. (Megjegyzendő, hogy az energiafű-szalma az elsődlegesnek megjelölt – engedélyezett – energiaforrások felsorolásában nem szerepel, mint ahogyan a háztartási hulladék égetésének lehetősége sem.) Az energiafű (*Elytrigia elongata*, (*Host*) *Nevski*) egy új, a hazai termesztésben néhány éve terjedő energetikai célú nemesített haszonnövény. Ennek termesztésére az alacsonyabb hozamú, gabonatermelésre kedvezőtlen, akár szikes területek is alkalmasak. Amennyiben a tervezett erőmű valóban használna energiafüvet, úgy jelentős gazdasági kényszer jelentkezhethet az eddig intenzíven nem művelt területeken az energiafű termelésére, mely akár a területi felszínborítási struktúra (hagyományos és fenntartható mezőgazdasági szerkezet) jelentős átalakulását is eredményezheti. Rövidtávon gazdaságossági előny lehet, hogy a nagyobb biomassza-hozamot produkáló energiafű kisebb területen megtermeszthető és fajlagosan kevesebb szállítást igényel.

Azonban az energiafű hasznosításával kapcsolatosan számos ökológiai, természetvédelmi és népegészségügyi probléma merült fel.

- Az energiafű nemesítéséhez felhasznált fajok származását, őshonosságának kérdését a megfelelő szakmai körökben tisztázni kell, mivel a hivatkozott kiinduló faj jelenleg védett növény, ugyanakkor telepítésére és termesztésére jelenleg hazai mezőgazdasági támogatás is igénybe vehető.
- Az energiafüvel kapcsolatos terepi ökológiai vizsgálatok nem ismertek, így jelentős ökológiai és természetvédelmi kockázatok is felléphetnek. A tényleges kockázatokat feltáró vizsgálatoknak ki kell terjedniük az energiafű esetleges allergén és invazív jellegére. Az elővigyázatosság elve alapján a világörökségi területen fel kell

függeszteni, illetve el kell kerülni a termesztését a még nem ismert ökológiai, humánökológiai kockázatok (allergológiai, palinológia szempontok) miatt.

- A természeti védettség (elsősorban NATURA 2000) alatt álló területeken a jelenlegi előírások szerint a természetvédelmi hatóság engedélye szükséges az energiafű termesztéséhez.

A konkrét szerencsi szalmatüzelésű erőmű-létesítési projekttel összefüggésben, de a világörökségi helyszín értékeinek megőrzése szempontjából általában is további kiemelkedően fontos megállapításokat tett a hatástanulmány a felszínborítások változása tekintetében.

E. felszínborítások változása

A Tokaji Történelmi Borvidék Kultúrtáj értékeinek, közelebbről a Kiemelkedő Egyetemes Érték (O.U.V.) kibontakozásának, valamint a már bekövetkezett változások-változtatások erre vonatkozó hatásainak nyomon követéséhez jó és igen részletes alapot nyújt a Hatástanulmánynak a „felszínborítás történeti változásainak” elemzése. Anélkül, hogy ezt az elemzést – akárcsak nagy vonalaiban – itt megismételhetnénk, a következő fontos megállapítások tehetők, elsősorban a felszínborítás évszázados változásait egyetlen grafikonba sűrítő megjelenítésre támaszkodva (ld. 3. sz. mellékletben a grafikont):

A történeti vizsgálat alapján megerősítést nyert, hogy a meghatározó karakterét folyamatosan őrző történeti táj/kultúrtáj *bizonyos korlátok között és egyes paramétereiben* változik; a történeti változások áttekintése hozzásegít ahhoz is, *hogy megállapítsuk azokat az indikátorokat, melyek alapján a folyamatok monitorozhatók*, a változások kezelhetők és – a megfelelő időpontban és módon történő beavatkozással – a világörökségi értékek fenntartása érdekében, kedvező irányba terelhetők.

A kultúrtáj–történeti táj meghatározó értékeinek kialakulását és fennmaradását a hat tanulmányozott felszínborítási tényező közül a három meghatározónak („szőlő-gyümölcsös”; „erdős-fás” illetve „gyep” területek) szembetűnő állandósága jeleníti meg. Ez az állandóság ugyanakkor belső változásokon keresztül valósult meg (ld. a szőlők „leköltözése” a lankásabb részek felé – ez a folyamat elkezdődött a 19. sz-i filoxéra-vész után, és felerősödött az 1950-es években), de jelentőségét nem lehet elég nagyra értékelni.

Ugyanaz a grafikon viszont három további tényező változásának trendjét jelezve nagyon komoly jelzés:

- a „vizek, vízhatású területek” nagymértékű visszaszorulása; a 19. sz-i folyószabályozások miatt megszűnt a Taktaköz nyílt ártér jellege, melyet a 20-ik század közepéig tartó mezőgazdasági átalakulás tovább erősített. Ez utóbbi folyamat mára leállt, talán kismértékben meg is fordult, a természetvédelmi területek bővülésének köszönhetően. Az általános klímaváltozás lehetséges hatásait e téren még fel kell tárni;

- a „szántók – egyéb területek” hasonló arányú csökkenése, amely az utóbbi 50 évben gyorsuló tendenciát mutat;

- de leginkább a „települések, telephelyek” (azaz a beépítés) által elfoglalt területek arányának szintén gyorsuló növekedése.

A természet és az emberi munka együttes hatásának eredményeként kialakult táji egyensúly, mint a kiemelkedő egyetemes érték (OUV) egyik fő hordozója fenntartásához elengedhetetlenül szükséges a fenti változási irányok, tendenciák ismeretében ezen változások további, részletes monitorozása, valamint olyan értelmű befolyásolása, amely a kedvezőtlen részfolyamatokat visszafogja, leállítja, a kedvező hatásokat pedig felerősíti. A Hatástanulmányból kiolvasható, hogy a települések-telephelyek céljára „kivett” területek aránya *már elérte* azt az értéket, amelynek további növelése (növekedése) veszélyt jelenthet a helyszín kiemelkedő egyetemes értékeinek a fenntarthatóságára, ezért elsősorban a rehabilitálandó-rekultiválandó területek felhasználására indokolt koncentrálni. Továbbá különös figyelmet igényel a táj *vízgazdálkodási* helyzete, amely az *általános klímaváltozás* lehetséges, részleteiben egyelőre még nem vizsgált, de a korábbi trendet várhatóan súlyosbító hatásai miatt jelentős kihívásként jelentkezik.

A változások erősen érintették a kultúrtáj szőlőterületeit is. Azon túl, hogy a szőlők fokozatosan a lankás és könnyebben művelhető területeken maradnak fenn, számos hagyományos termőterületen megszűnőben van a gazdálkodás, vagy már teljesen eltűnt. Ezt részben ellensúlyozza, hogy, különösen a világörökségi cím elnyerése óta, a táji hagyományokhoz és a minőségi bortermeléshez ragaszkodó termelők újra telepítik a korábban felhagyott, mára elcserjésedett a magasabban fekvő dűlőket. Ez egyértelműen pozitív változás, hiszen a kiemelkedő egyetemes értékek fenntartása szempontjából a hagyományos, meredekebb területeken kézi művelésű teraszos területek, ezen belül különösen a tájképet meghatározó dűlők ismételt művelésbe vonása elengedhetetlen.

A hatástanulmány – bár egyes részterületeken további elemzések, értékelések elvégzésével még kiegészíthető lenne – számos további tanulsággal szolgált a többi világörökségi helyszínre is alkalmazható módszertani eredményeivel is.

1.3 További intézkedések:

A *hatástanulmány* a konklúziójában *megvalósíthatósági feltételeket és ajánlásokat* fogalmaz meg a *szerencsi szalmatüzelésű erőművel*, és általában a Tokaji történelmi borvidék kultúrtáj világörökségi helyszín *fenntartható használatával* kapcsolatban. (Ld. 4. sz. melléklet). A 2008. januárban benyújtott megőrzési állapotjelentésben vállalt módon, ezen ajánlások képezik az alapját az érdekelt felekkel való további egyeztetéseknek a világörökségi értékek megóvása érdekében. A fejleményekről tájékoztatni fogjuk a Világörökség Bizottságot.

2. Egyéb, a Résztes Állam által meghatározott, a helyszín értékmegőrzésével kapcsolatos témák:

2.1. Az Országos Területrendezési Terv (OTrT) 2008. évi felülvizsgálata és megújítása

Az OTrT (2003. évi XXVI. tv) 2008. évi L. törvénnyel elfogadott módosítása (hatályos 2008. július 19-től) új rendelkezéseket vezetett be a világörökségi (beleértve a pufferzónát

is!) és világörökség várományosi területekre vonatkozó területrendezési tervek vonatkozásában.

A módosított törvény tartalmazza az összes magyarországi világörökségi és világörökség várományosi helyszín térképi lehatárolását és ezekre nézve rögzíti, hogy a területfelhasználás módja és mértéke összhangban kell, hogy legyen a kezelési tervben meghatározott célokkal. A törvény egyúttal a *kulturális örökség szempontjából kiemelten kezelendő terület övezetébe* sorolja az összes hazai világörökségi és világörökség várományosi helyszínt.

„Világörökség és világörökség-várományos terület övezete

22/A. § (1) *Világörökség és világörökség-várományos terület övezetben a területfelhasználás módjának és mértékének összhangban kell lennie a kezelési tervben meghatározott célokkal.*

(2) *Az övezetben új külszíni művelésű bányatelek nem létesíthető, meglévő külszíni művelésű bányatelek területe nem bővíthető.*

(3) *Az övezetben közlekedési infrastrukturális hálózatokat és építményeket a kulturális örökségi értékek sérelme nélkül, területi egységét megőrizve, látványuk érvényesülését elősegítve kell elhelyezni.*

(4) *Az övezetben közművezetéseket és járulékos közműépítményeket tájba illesztett módon, a világörökségi területek védelmét nem akadályozó műszaki megoldások alkalmazásával - beleértve a felszín alatti vonalvezetést is - kell elhelyezni.”*

2.2 A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei (BAZM) Rendezési terv folyamatban lévő felülvizsgálata

A széleskörű egyeztetési folyamat után várhatóan (2009. februárban) a Megyei Közgyűlés által elfogadásra kerülő BAZM RT már a fenti új, országos szintű szabályozásnak megfelelően kezeli (a részben vagy egészben) a megye területén található 3 világörökségi helyszínt (Aggteleki-karszt és a Szlovák-karszt barlangjai; Hortobágyi Nemzeti Park – a Pusztai; Tokaji történelmi borvidék kultúrtáj) a megfelelő övezeti besorolással és az erre vonatkozó szabályozással. Az OTrT hatályba lépése tehát jelentős előrelépés a világörökségi helyszíneket érintő szabályozás terén, mert az országos szintű rendezési terv előírásai természetesen kötelező érvénnyel bírnak a megyei és települési szintű tervek kialakításakor.

2.3 A Világörökségi Kezelési Terv (2003) felülvizsgálata

Az érintett települések és közösségek kezdeményezésére napirenden van, mint az egyik legsürgetőbb feladat, a Kezelési tervben foglaltak pontosítása és részben módosítása. A

felülvizsgálatnak továbbá külön aktualitást ad a Világörökség törvény folyamatban lévő előkészítése, mely a kezelő testületek és kezelési tervek kereteit is meghatározza, illetve újraszabályozza.

Ebben a feladatban és folyamatban természetesen meghatározó szerepe van a legfontosabb előírásokat rögzítő, és a végrehajtás eszközeit megteremtő Világörökség Törvény-nek (ld. 2.4.). Ugyancsak komoly mediátori – együttműködési feladat vár az illetékes kormányzati szervekre – szakmai hivatalok, Világörökség Magyar Nemzeti Bizottsága) – a kezelési terv konszenzusos megújításának elérésében.

2.4 Világörökség Törvény

A 2008. január 31-én benyújtott megőrzési állapotjelentésben foglaltak szerint folyamatban van a hazai jogszabályi környezet megerősítése, a magyarországi világörökségi helyszínek jobb megőrzését és fenntartható fejlesztését elősegíteni hivatott *Világörökség törvény* kidolgozása, melyet várhatóan 2009. év közepén tárgyal meg a Magyar Országgyűlés, a hatályba lépés tervezett időpontja pedig 2010. január 1.

2.5 A jövő nemzedékek országgyűlési biztosa

A jövő nemzedékek országgyűlési biztosa intézményét 2007 decemberében hozta létre a Magyar Országgyűlés. A fő feladata a környezettel kapcsolatosan jelentkező veszélyekre utaló szabálytalanságok vizsgálata, feltárása.

A jövő nemzedékek országgyűlési biztosa által ezen a világörökségi helyszínen, ugyanebben a tárgyban folyó vizsgálat még nem zárult le, eredményéről természetesen tájékoztatást kap a Világörökség Bizottság is.

3. Tájékoztatás a helyszínt, illetve pufferzónáját érintően előírányzott nagyobb helyreállításokkal, illetve új építményekkel kapcsolatosan – összhangban a Végrehajtási Irányelvek 172 paragrafusával

A Tokaji Történelmi Borvidék kultúrtáj világörökség helyszín felvételekor is napirendre kerültek a közúti hálózattal, annak várható terhelésnövekedésével kapcsolatos aggályok (ld. ICOMOS értékelés 2002). A területén tervezett-előírányzott jelentős infrastrukturális fejlesztés körében ezért is van kiemelkedő jelentősége az úthálózattal kapcsolatos elképzeléseknek. A jelenlegi területrendezési tervek kidolgozásakor törekedtek a Tokaji történelmi borvidék kultúrtáját közvetlenül terhelő közúti forgalom mérséklésére, összekötő kapcsolatok kialakításával alternatív tranzitút-lehetőségek biztosítására.

Az OTrT 2.a) mellékletében „új főúti kapcsolatok” címmel jelzett részben a Tiszanagyfalu (38. sz. főút) – Mád – Encs térsége (3. sz. főút) összekötőút építésére nyílik lehetőség. Így a Tokaj város térségébe tervezett Tisza-híd kiválthatja a Tokaj városán átmenő teherforgalom jelentős részét. Az út egyben összeköttetést fog biztosítani Nyugat-keleti irányban a 38. sz. és a 3. sz. főút között, jóllehet tervezett nyomvonala a világörökségi területet is érinti: a világörökség puffer zónájába Tokaj közelében belépő út

a Tarcal – Mád – Tállya – Golop közötti szakasz egyes részein a világörökségi magterület határán halad majd. Lásd a térképet a tervezett nyomvonal bejelölésével (5.sz melléklet).

4. Összefoglalás, záró megállapítások:

A Tokaji Történelmi Borvidék Kulturtáj világörökség helyszín kiemelkedő egyetemes értékeinek megőrzése szempontjából a Szerencs város területén megvalósítani tervezett szalmazatüzelésű erőmű beruházás számos, részben az adott világörökségi helyszínen túlmutató problémát vetett fel.

A célzott komplex világörökségi hatástanulmány elemzése alapján megfogalmazott megállapítások és javaslatok megbízható alapot nyújtanak a további lépések megtételéhez. Egyértelműen kijelenthető, hogy a Tokaji Történelmi Borvidék Kulturtáj világörökség helyszín világörökségei értékeit eddig semmilyen visszafordíthatatlan, károsító hatás e beruházással összefüggésben nem érte; továbbá az is, hogy – a jelentésben is szereplő feltételek teljesülése esetén – lehetőség mutatkozik ebben a konkrét esetben is az örökségi érték megőrzés és a fejlesztés szempontjainak és igényeinek összehangolására.

A helyszín értékei fenntartható megőrzésének-használatának szempontjából különösen fontos előrelépésnek értékelhető az érdekelt és érintett Önkormányzatok, intézmények, civil szervezetek közötti érdemi és intenzív párbeszéd, amely egyebek között megalapozhatja a helyszínre vonatkozó Kezelési Terv konszenzuson nyugvó megújítását.

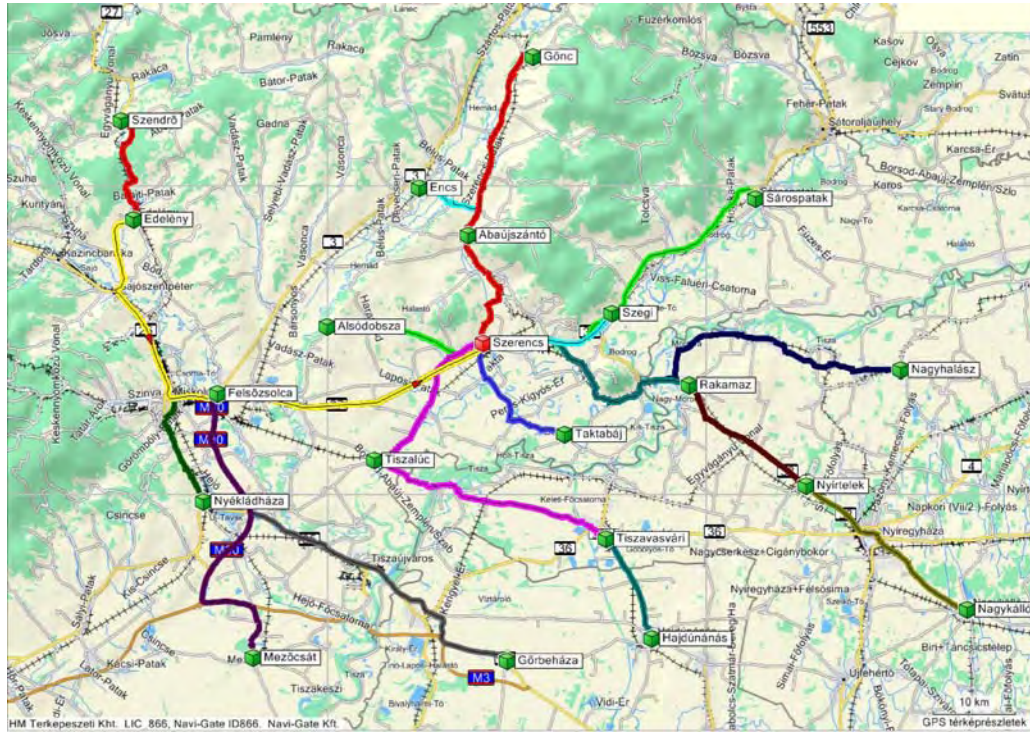
Az elmúlt évben, és különösen is a Világörökség Bizottság Québec-i döntése óta lefolytatott vizsgálatok, elemzések, valamint előkészítő egyeztetések nyomán, megkezdődött a magyarországi világörökségi értékek megőrzésének jogi környezetét nagymértékben megerősítő „világörökség törvény” (World Heritage Act) megalkotása. A jelentéstétel mostani határidejére értelemszerűen még nem, de a Bizottság következő, 33-ik, Sevilleben sorra kerülő üléséig minden bizonnyal lehetőségünk lesz további érdemi lépésekről is beszámolni.

95. Tokaj Wine Region Historic Cultural Landscape (Hungary) (C 1063)

Decision: 32 COM 7B.95

The World Heritage Committee

1. Having examined Document *WHC-08/32.COM/7B*,
2. Recalling Decisions **26 COM 23.28** and **26 COM 23.14**, adopted at its 26th session (Budapest, 2002),
3. Encourages the State Party, with the Slovakian authorities, to collaborate towards a transboundary extension of the property, as recommended at its 26th session (Budapest, 2002);
4. Notes the detailed report provided by the State Party on development proposals including an analysis of the situation and actions envisaged;
5. Urges the State Party to provide as soon as possible full details of the proposed power plant in accordance with Paragraph 172 of the *Operational Guidelines* and of the proposed heritage impact assessment;
6. Requests the State Party to submit to the World Heritage Centre, by **1 February 2009**, an updated report on the state of conservation of the property, for examination by the World Heritage Committee at its 33rd session in 2009.

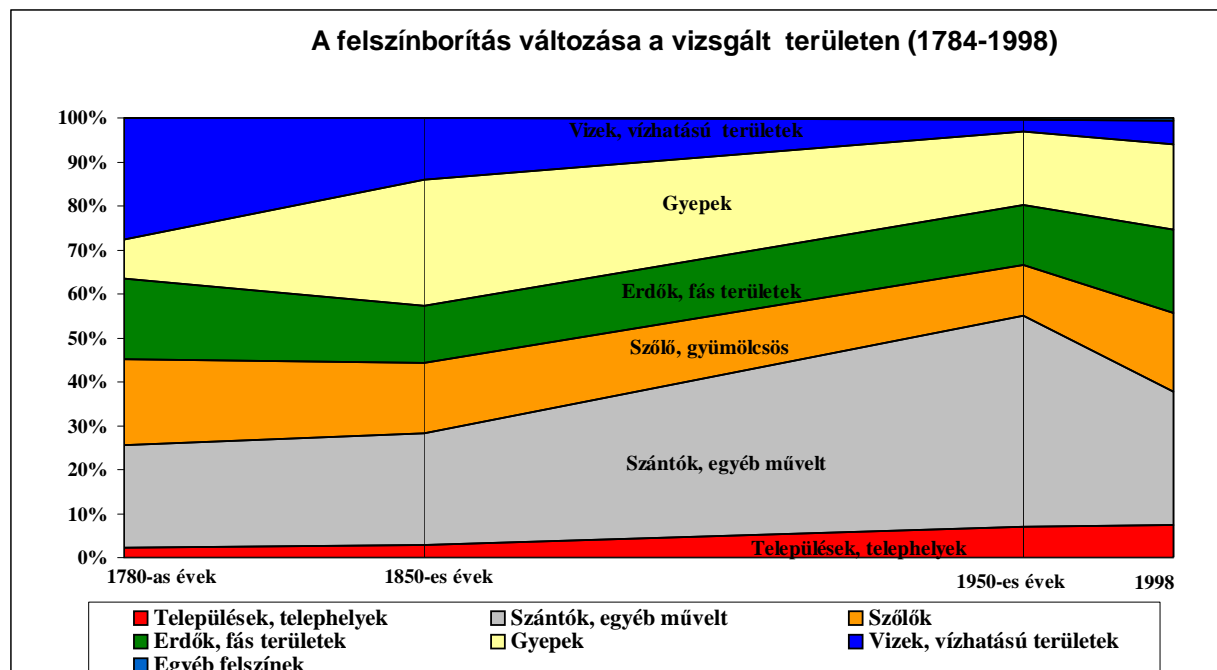

*Szalmabálák tervezett beszállítási útvonalai
(forrás: BHD/Entor 2008. november)*

A felszínborítás változása a vizsgált területen

	1784	1856-60	1952-59	1998
Összevont kategóriák	%	%	%	%
Települések, telephelyek	2,20	2,95	7,08	7,49
Szőlők	19,70	16,14	11,39	18,00
Szántók, egyéb művelt	23,35	25,28	48,06	30,25
Erdők, fás területek	18,35	12,93	13,58	18,85
Gyeppek	8,76	28,70	16,72	19,43
Vizek, vízhatású területek	27,62	13,96	2,69	5,39
Egyéb felszínek	0,02	0,04	0,48	0,59

A felszínborítás változása a vizsgált területen

Megvalósíthatósági feltételek és ajánlások

A világörökségi kultúrtáj kiemelkedő egyetemes értékei: a mintegy ezer év során a táji adottságokat hasznosító emberi tevékenység eredményeként kialakult tájszerkezet és sajátos tájhasználat, valamint a több évszázadra visszatekintő és ma is eleven minőségi szőlő- és borkultúra évszázados pincékkel és településekkel. Ezen világörökségi értékek megőrzése nemzeti érdek, egyben a „Világörökség Egyezményből” fakadó Részes Állam-i (kormányzati) kötelezettség.

A szerencsi szalmatüzelésű erőmű megvalósítása jelentős energiatermelési előnyökkel járhat, de kockázatot jelent a Tokaj történelmi borvidék kultúrtáj világörökségi értékeire. A hatástanulmány ezért vizsgálta az erőmű megvalósításának lehetséges következményeit; a létesítés során teljesítendő feltételeket. Egyebek között a következő megállapításokkal, javaslatokkal élt¹:

Az erőmű Szerencsen történő megvalósulásához az alábbi megvalósítási feltételek teljesítése szükséges:

Az erőmű tüzelőanyag-ellátásának területhasználata

Az erőmű tüzelőanyaggal való ellátása jelentős termőterületet igényel. A világörökségi elismerést nyert kultúrtáj az ember és a táj sok évszázados egymásra hatásának az eredménye; ezért feltétel, hogy az erőmű ellátását szolgáló szalmatermelés közvetve se okozza a világörökségi helyszín táj- és művelési ág szerkezetének és arányainak jelentős megváltozását. A szalmatermelés nem lehet kizárólagosan energetikai célú, ezért a gabonaszalmát a jelenlegi gabonatermő területeken – mint a gabonatermelés másra már nem használható melléktermékét – kell előállítani. A tényleges erőművi kapacitást az üzemeléshez szükséges mennyiségű gabonaszalmának a terület mezőgazdasági adottságaihoz és a szalma környezeti terhelés szempontjából racionális távolságban rendelkezésre álló mennyiségéhez kell igazítani.

A szalma szállítása

A szalma erőműbe szállítása a leginkább környezetkímélő módon, vasúton történjen. Ennek infrastrukturális feltételei az erőmű és a szalmagyűjtőhelyek esetében egyaránt adottak. A kapcsolódó közúti szállítás a lehetséges minimumra törekedjen, azaz a termőterülettől a legközelebbi vasúti gyűjtőpontra szorítkozzon a közúti terhelés. Amennyiben nem a vasúti beszállítás valósul meg, akkor a szalma közúton történő beszállítása a lehető legkisebb mértékben érintse a világörökségi területet, ezért az a világörökségi területeket elkerülve, délről és nyugatról történjen. (A világörökségi helyszín egyes településeit és lakosságát a már jelenleg is tapasztalható közúti teherszállítás az elviselhetetlenségig terheli, további fokozása elfogadhatatlan).

¹ Összeállítva A „Tokaji történelmi borvidék” kultúrtáj világörökségi helyszín komplex, világörökségi szempontú hatástanulmánya, különös tekintettel a szerencsi biomassza-erőmű létesítésére c. hatástanulmány [Készítette: ÖKO ZRt., Budapest, 2008.] alapján.

Az erőmű tájképi hatásai

A tervezett beruházás megfelelő tájba illesztése alapvető követelmény. A kialakítás igazodjon az épített- és természeti környezet adottságaihoz; a zavaró látvány elkerülésére alkalmazott tájépítészeti megoldás a térségre jellemző honos és koros növényeket alkalmazzon.

Alternatív tüzelőanyagok

Az energiafű felhasználása kerülendő, tekintettel annak több ponton még tisztázatlan ökológiai hatására és lehetséges humán-egészségügyi kockázatára. Az energiafű részletes ökológiai, botanikai palinológiai-allergológiai, vizsgálata elengedhetetlen. Esetleges más mezőgazdasági melléktermékek égetése külön vizsgálat eredményei alapján történhet.

Ütemezett megvalósítás

A fenti feltételek figyelembevételével szerencsésebb megoldás az erőmű-építés *ütemezett* megvalósítása, amely szerint az első ütemben az egyik erőművi blokk épülne csak meg. Működésének hatásait mintegy 5 éven keresztül a beruházó és a világörökségi helyszín kezelésében érintett civil szervezetek közösen monitorozhatnák, és az így nyert tapasztalatok figyelembevételével születhet döntés az erőmű második ütemének mikénti megvalósításáról.

További ajánlások a világörökségi helyszín fenntartható használatához és értékalapú fejlesztéséhez:

Helyi közösségek és állami szerepvállalás

Hagyományaik és kultúrájuk alapján a világörökségi területen élők egy - önmagán belül számos egyéni színnel rendelkező csoportot összefogó - közösséget alkotnak. Ennek a kulturális és érdekközösségnek a fennmaradása nem választható el az értékek kölcsönös tiszteletétől és egységes védelmétől.

A helyszín kiemelkedő egyetemes értékeinek védelme és fenntartható fejlődése szorosan összefügg a helyi közösségek életminőségének javításával. Ennek érdekében számos olyan lépésre van szükség, mely egyszerre segíti elő a világörökségi értékek megőrzését, az életminőség javítását és a munkahelyteremtést. Ehhez a fejlesztési és támogatási politikák összehangolása és a helyi kohézió erősítése szükséges, helyi kezdeményezéseket is befogadó célzott programok révén.

Néhány terület, ahol az állami szerepvállalás és forrásbiztosítás elengedhetetlen, ugyanakkor hosszú távon pozitív mérleget biztosít:

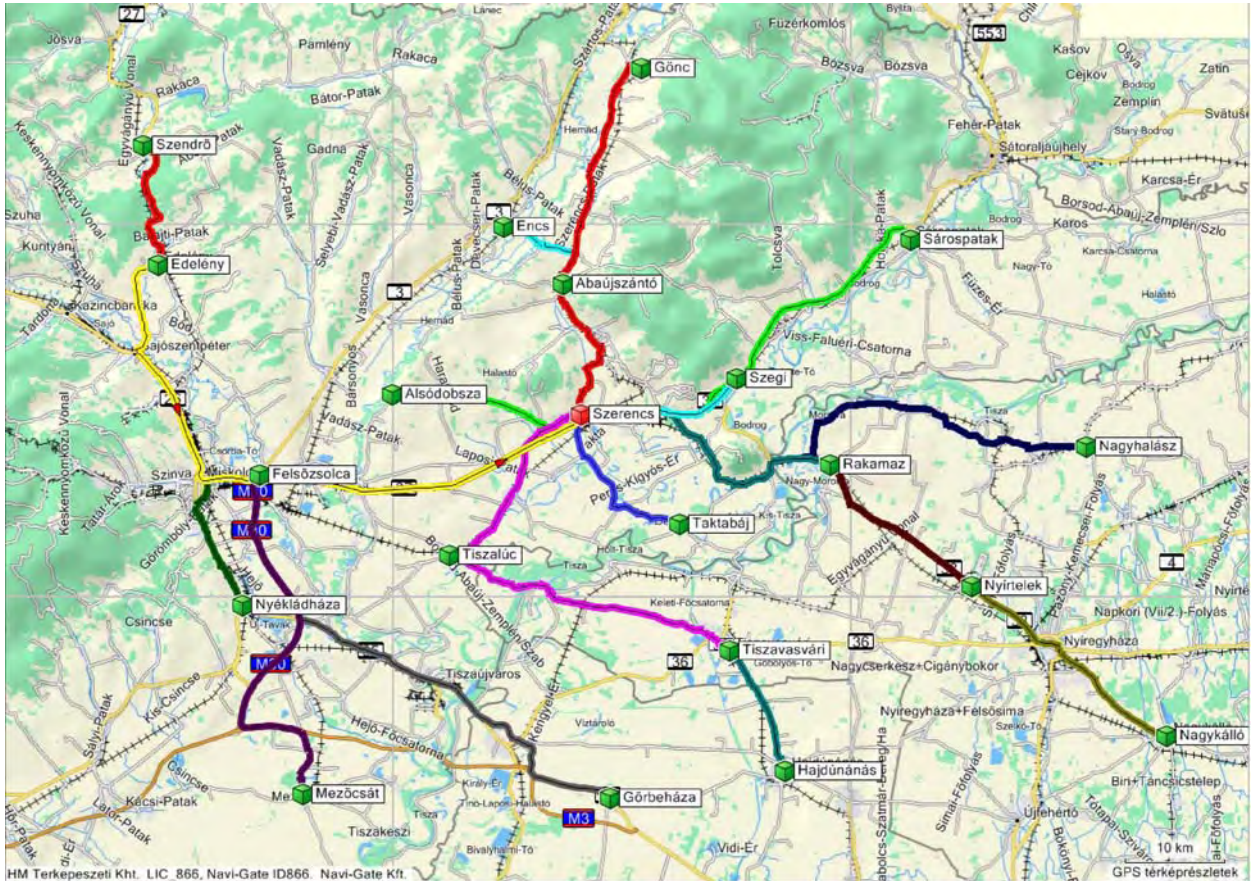
- A világörökségi (kultúrtáji) értékeket kamatoztató idegenforgalmi fejlesztések: kulturális turizmus és a kapcsolódó kistermelői hálózat megerősítése és továbbfejlesztése;
- A felhagyott szőlőterületek művelésbe vonása és a hagyományos szőlőművelés elterjesztése és fenntartása;
- A hagyományos, jellemző gyümölcs-tájfajták ismételt elterjesztése;
- A táji, tájképi értékek jobb érvényesülését szolgáló tájrehabilitáció (tájsebek rekultivációja); a légkábelek földbe helyezése a legnagyobb látványértékkel bíró területeken;
- A történetileg kialakult bányászatnak a kultúrtáj fenntartása szempontjából megfelelő szintű fenntartása;
- A hagyományos kézműipar támogatása;
- A beavatkozást igénylő épített kulturális és természeti-táji értékek állagmegóvása, felújítása; az építészeti környezetnek a hagyományokra épülő továbbfejlesztése.

95. Tokaj Wine Region Historic Cultural Landscape (Hungary) (C 1063)

Decision: 32 COM 7B.95

The World Heritage Committee

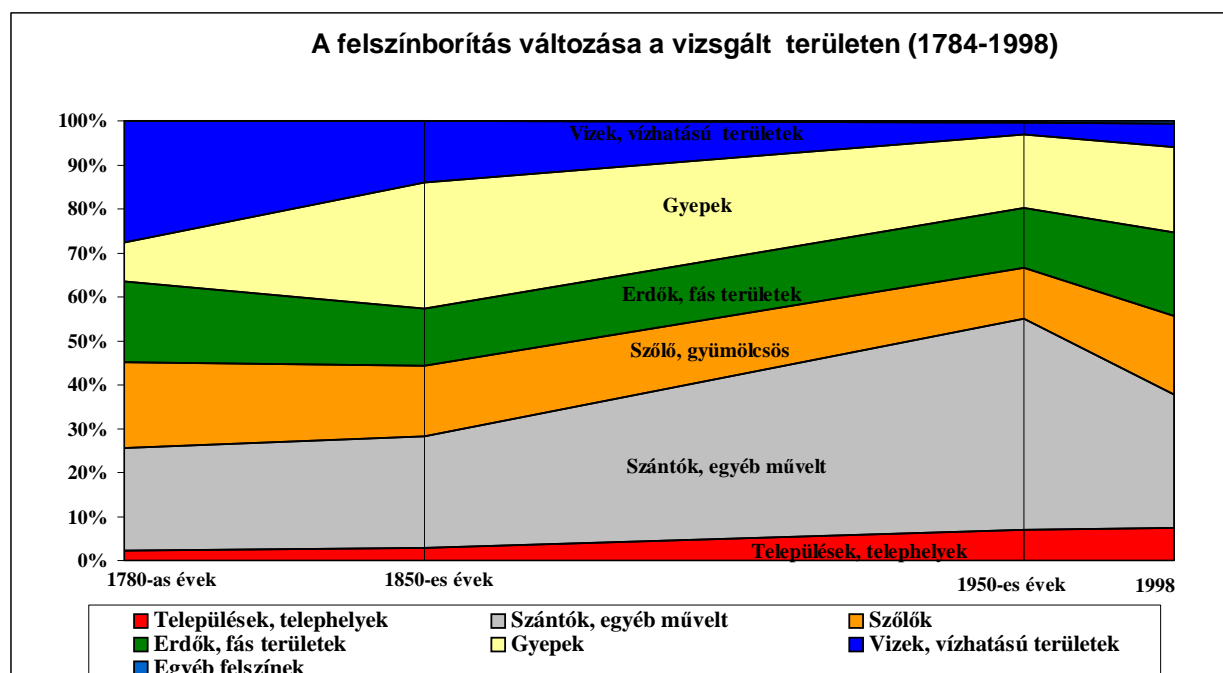
1. Having examined Document *WHC-08/32.COM/7B*,
2. Recalling Decisions **26 COM 23.28** and **26 COM 23.14**, adopted at its 26th session (Budapest, 2002),
3. Encourages the State Party, with the Slovakian authorities, to collaborate towards a transboundary extension of the property, as recommended at its 26th session (Budapest, 2002);
4. Notes the detailed report provided by the State Party on development proposals including an analysis of the situation and actions envisaged;
5. Urges the State Party to provide as soon as possible full details of the proposed power plant in accordance with Paragraph 172 of the *Operational Guidelines* and of the proposed heritage impact assessment;
6. Requests the State Party to submit to the World Heritage Centre, by **1 February 2009**, an updated report on the state of conservation of the property, for examination by the World Heritage Committee at its 33rd session in 2009.

Planned delivery routes of the straw bales (source: BHD/Entor November 2008)

Change in ground cover in the area examined

		1784	1856-60	1952-59	1998
Condensed categories		%	%	%	%
Towns/settlements		2,20	2,95	7,08	7,49
Vineyards		19,70	16,14	11,39	18,00
Arable fields and other cultivated fields		23,35	25,28	48,06	30,25
Forests/wooded areas		18,35	12,93	13,58	18,85
Meadows		8,76	28,70	16,72	19,43
Water/wetland areas		27,62	13,96	2,69	5,39
Other ground cover		0,02	0,04	0,48	0,59

Source: The Comprehensive Impact Assessment from a World Heritage Viewpoint for the “Tokaj Historic Wine Region” Cultural Landscape World Heritage Site, with a particular focus on the construction of the Szerencs biomass power plant. [Prepared by: ÖKO ZRt., Budapest, 2008]

FEASIBILITY CONDITIONS AND RECOMMENDATIONS

The World Heritage cultural landscape's outstanding universal values: the landscape's composition and unique utilization that has developed as a result of human activity making use of the regional conditions over the course of nearly a thousand years, along with the centuries old cellars and communities related to the quality viticulture that extends back over hundreds of years and is still alive today. The preservation of these World Heritage values is in the national interest, and at the same time an obligation of the State Party (Government) arising from the "World Heritage Convention".

The construction of the Szerencs straw-burning power plant could be accompanied by significant energy production benefits, but represents a risk to the World Heritage values of the Tokaj Wine Region Historic Cultural Landscape. Therefore the impact assessment has examined the possible consequences of the construction of the power plant and the conditions to be fulfilled during its construction. Amongst others it took the opportunity to make the following findings and recommendations¹:

For the construction of the power plant in Szerencs, the following conditions for construction must be fulfilled:

The land use for the provision of the power plant's fuel

The provision of the power plant with fuel requires significant cropland. The cultural landscape that earned World Heritage recognition is the result of the interaction of humans and the land over many centuries; therefore it is a requirement that the production of straw serving the power plant should not cause a significant change in the structure and ratios in the realm of the World Heritage site's landscape and cultivation. Straw production cannot be entirely for fuel, and therefore the straw from grains – as a by-product of grain production that cannot be used for other purposes – must be produced from current grain producing regions. The actual power plant capacity for the amount of straw necessary for operations must be adjusted to the agricultural conditions of the area and the amount available within a reasonable distance from the perspective of the environmental burden of the straw.

The transportation of the straw

The transportation of the straw to the power plant should occur by the method that is most environmentally sound, by railway. The infrastructure requirements for this are provided in the case of both the power plant and the straw collection areas. The associated highway transportation should be kept to the minimum possible, or in other words the highway traffic should be limited to transportation from the production area to the closest railway collection area.

If railway delivery is not implemented, then the transportation of the straw by public highway should affect the World Heritage area to the smallest degree possible, and

¹ Compiled on the basis of the impact assessment¹ entitled **The Comprehensive Impact Assessment from a World Heritage Viewpoint for the "Tokaj Historic Wine Region" Cultural Landscape World Heritage Site, with a particular focus on the construction of the Szerencs biomass power plant.** [Prepared by: ÖKO ZRt., Budapest, 2008]

therefore should come from the south and west, avoiding the World Heritage area. (Certain towns and populations within the World Heritage site are burdened to the limits of tolerance by highway freight transportation that exists already, further increase is unacceptable).

The impact of the power plant on the visual landscape

The proper integration of the planned project into the landscape is a fundamental requirement. Its design should conform to the conditions of the built and natural environments; the landscaping solutions employed to avoid a disruptive visual presence should use mature plants that are endemic to the region.

Alternative fuels

The use of energy crops is to be avoided, considering that their ecological impact and possible human health risks are still not clear on several points. The detailed ecological, botanical, palynological/allergological examination of energy crops is indispensable. The prospective utilization of other agricultural by-products for fuel has to be determined on the basis of the results of separate examinations.

Phased construction

If the above conditions are taken into account, the *phased* implementation of the power plant project would be a more desirable solution: in the first phase only one of the power plant blocks would be built. The impact of its operation could be monitored jointly by the developer and civic organizations concerned with the management of the World Heritage site over 5 years. On the basis of the knowledge acquired in this manner it will be possible to decide upon the implementation of the second phase of the power plant construction.

Further recommendations for the sustainable use and value-based development of the World Heritage site:

Roles of the state and of the local communities

On the basis of their traditions and culture, the residents of the World Heritage area form a community – encompassing in itself numerous groups having their own individual complexion. The survival of these groups with a common culture and interests cannot be separated from the mutual respect and unified protection of the area's values.

The protection of the site's outstanding universal value and sustainable development are closely tied to the improvement of the quality of life for the local communities. In the interest of this, numerous measures are needed which at the same time promote the preservation of the World Heritage values, as well as improve the quality of life and create jobs. The co-ordination of development and assistance policies and the strengthening of local cohesion, through focused programs that allow for local initiatives, are necessary for this.

The following are a few areas where the role of the state and state funding is essential, and at the same time provides assurance for a positive balance over the long term are:

- Tourism development that benefits from the values of the World Heritage cultural landscape: cultural tourism and the strengthening and further development of the associated network of small scale producers;
- The renewed cultivation of abandoned vineyards and the preservation and propagation of traditional viticulture;
- The revived spread and cultivation of agricultural plant varieties traditionally grown in the region;
- Landscape rehabilitation (re-cultivation of damaged landscape) serving to aid in the better assertion of the character of the region and landscape; placing overhead wires underground in areas with the greatest scenic value;
- The continuation, at an appropriate level, of existing mining practices that have developed over history and are compatible with the character of the cultural landscape;
- Support for the traditional hand-crafts industry;
- The preservation and rehabilitation of the built cultural and natural landscape features that require intervention; the further development of the architectural environment based upon local traditions.